

YAZILI KAYA YABAN HAYATI GELİŞTİRME SAHASI

Ahmet BAYRAM¹ Sema ÜLKER² Arif YAVUZ³
Ebubekir GÜNDOĞDU⁴ Yasin ÜNAL⁵

¹ Orm. Müh., İl Çevre ve Orman Müdürlüğü 32290 ISPARTA

² İl Çevre ve Orman Müdürlüğü 32290 ISPARTA

³ Orm. Yük. Müh., İl Çevre ve Orman Müdürlüğü 32290 KONYA

⁵ Arş. Gör., SDÜ Orman Fakültesi, ISPARTA

⁶ Orm. Yük. Müh., ISPARTA

ahmetbay61@hotmail.com

ÖZET

Isparta ili sınırları içerisinde Yaban keçisinin (*Capra aegagrus Erxleben 1777*), yaşama alanları tespit edilerek koruma altına alınması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, önerilen Yaban Hayatı Geliştirme Alanında yaz ve kış dönemlerinde olmak üzere yılda 2 kez yaban keçisi popülasyonu izlenmiş, popülasyondaki artma ve azalma, habitatta meydana gelen değişiklikler tespit edilerek alana yönelik bazı müdahaleler yapılmıştır. Söz konusu alanın, gelecekte yönetim planlaması yapılmak suretiyle av turizmine açılması söz konusu olabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Yaban Keçisi, Envanter

YAZILI KAYA WILDLIFE DEVELOPMENT AREA

ABSTRACT

This study aims to determine and protect Wild Goat's (*Capra aegagrus Erxleben 1777*) habitat in the border of Isparta province. In this content, Wild Goat population has been monitored twice during the summer and winter months in wildlife development area and increase and decrease in the population has been determined. Some interventions have also been made to help wildlife in the area. Wildlife development area will be planned for hunting in the future when management plans completed.

Keywords: *Capra aegagrus Erxleben 1777*, Inventory

GİRİŞ

Yaban keçisi'nin Isparta ili sınırları içerisinde, Müezzinler, Çandır, Karadiken, Yeşilyurt, Aşağıgökdere köyleri ve yakın çevresinde tespit edilen, yaşama alanlarının koruma altına alınarak yaban hayatının geliştirilmesi için Yaban Hayatı Geliştirme Sahası planlanmıştır.

MATERYAL ve YÖNTEM

Tetkik Edilen Sahanın Genel Özellikleri: Isparta ili, Sütçüler ilçesi sınırları içerisinde Müezzinler, Çandır, Karadiken, Yeşilyurt, Aşağıgökdere köylerini kapsamaktadır. Proje sahası 37° 40' 09" 37° 27' 26" enlemleri ile 30° 43' 44" 30° 58' 06" boylamları arasında olup toplam 20427 ha sahayı kaplamaktadır. Sahanın 18953,5 hektarı ormanlardır. Ayrıca 1079ha. tarım alanları ile saha içerisinde 394,5 ha. Orman toprağı-taşlık (OT/T) mevcuttur.

Jeolojik yapı: Sahanın büyük bir bölümünde anakaya değişik bileşimli kireçtaşıdan oluşmakla birlikte yersel olarak çakıltası, marn, peridotit, serpantin ve gabrolara da rastlanmaktadır.

İklim: Yazları sıcak ve kurak, kışları nispeten soğuk ve yağışlı geçen, Akdeniz ve İç Anadolu karasal iklimleri arasında bir geçiş iklimi egemendir.

BULGULAR

Yaban Keçisi'nin Geçmişteki Durumu

Sahanın sınırları içerisinde ve yakın çevresindeki köy halkı ile yapılan birebir görüşmeler sonucunda geçmişte yaban keçisi popülasyonunun yoğun olduğu ve günümüze kadar hızlı bir şekilde azalmakta olduğu belirtilmektedir. Yaban keçisinin yaşayabileceği alanlar (habitatlar) gitgide daralmaktadır. Isparta–Antalya devlet karayolunun yaşama alanının içinden geçerek sahayı daraltması ve yaban keçilerini dar bir alana hapsedmesi, Büyük alan tıraşlama kesimi

sonucu yaşama alanına olan olumsuz müdahaleler, Kaçak avlanma neticesinde yaban keçisi'nin doğal olarak bulunduğu alanlardaki popülasyonlarının gittikçe azalma eğiliminde olduğu tespit edilmiştir.

Biyolojik Durumu

Ergin bir teke ortalama 90 kg ağırlığında olup baş ve vücut uzunluğu 120-160 cm, omuz yüksekliği 70-100cm, kuyruk uzunluğu ise yaklaşık 15 cm dir. Yaban keçisinin bacakları kısa ve kuvvetli, arka bacaklar ön bacaklara göre biraz daha uzun ve kaslıdır. En fazla 12-15 yıl yaşayabilmekte, genel olarak yaşı; boynuzundaki halka sayısı, ön ayakları ile boyun kısmındaki siyahlık ve sırtındaki siyahlıktan belirlenebilmektedir. Ayakları çift tırnaklı olup tırnaklar birbirinden ayrıktır. 10 yaşın üzerindeki tekelerde boynuz uzundur. Halka sayısı fazladır. Genelde boynuzlar geriye doğru kavislidir. Çene sakalı uzun ve siyahtır. (Zeitschriftenverlag, 2003)

Beslenmesine İlişkin Hususlar

Yaban keçisi otçul olup beslenmesi; mevsimine göre mantar, Sümbül (Muscaria rasemosum), Sandal (Arbutus andrachne L.) meyve ve taze sürgünleri, etli ve zarlı kabuksuz meyve ile ağaç kabuğu, yeni oluşmuş sürgünleri ve yaprakları ve çimen gibi besinlerle beslenir. Yaban keçisinin mide hacmi küçük olması nedeni ile fazla miktarda besin tüketmezler. Ayrıca tehlike sezmeleri durumunda 3-5 gün su içmeden durabilirler. Yaban keçisi genelde dik, kayalık yamaçlar ile civarında bulunan orman içi açıklıklara sahip sahalarda yayılırlar. Mantarın yoğun olduğu dönemlerde ise ormanın iç kısımlarını tercih etmektedirler. Çalışma alanının türün yararlanabileceği düzeyde besin, su, örtü /barınak ihtiva ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca habitat faktörlerinin yeterli olması sebebiyle, alanda tür içi ve türler arası rekabetin minimum seviyede olduğu düşünülmektedir.

Üremeye İlişkin Hususlar

Kasım–Aralık ender olarak da Ocak aylarında çiftleşir. Çiftleşme döneminde tekeler dişileri çekmek ve onlara cazip gözükmek için derilerinden yağlı bir madde (koku) yaymaktadırlar. Ayrıca oldukça kızgın ve agresif tavırlar sergilerler. Bu dönemlerde tekeler arasında korkunç bir mücadele ve kavga içinde olup kazanan sürüdeki dişiler ile çiftleşir. Bir teke 60'dan fazla çiftleşme gerçekleştirebilir. Bu nedenle tekelerde çiftleşme döneminde büyük miktarda kilo kaybı görülmektedir. Yağmurlu, puslu ve sisli havalarda kendilerini daha güvende hissettiklerinden çiftleşmeyi bu zamanlarda tercih ederler. Bu dönemlerde gözlerin görme oranı oldukça azalmaktadır. Gebelik süresi 21-22 hafta olup Mayıs ayı içerisinde 1-3 yavru (Genelde 2 yavru) doğurur. Oğlaklar annelerinden 1 hafta süt içerler. Daha sonra süttten kesilerek normal yaban keçilerinin yedikleri besinleri yemeye başlarlar.

Günlük ve Mevsimsel Hareketler

Genelde hareket tarzları dik, kayalık yamaçlar ile orman içi açıklıklarda sabah ve akşam saatlerinde yayılırlar. Yazın tekeler kendini koruma içgüdüğü nedeni ile pek gözükmeyizler. Beslenmesini yine bu tip habitatlara yakın alanlarda yaptığı, en ufak tedirginlik anında ise dik, kayalık yamaçlara doğru hareket ederek hızlıca gözden kaybolduğu görülmüştür. Yaban keçisi dikey göç (ükseltisel göç) yapan bir türdür. Kışın karla kaplı zamanlarda daha aşağılara, yazın ise orman üst sınırına gitmekte ve yaşamına bu şekilde devam etmektedir. Çalışma alanında ise kışın kar yağışının pek olmayışı ve kış ile yaz arasında belirgin sıcaklık değişimlerinin olmaması gibi nedenlerle türün yaz ve kış habitatları arasında gözle görünür bir mesafe farklılığı olmadığı bilinmektedir. Yaban keçisinin gün içindeki aktiviteleri göz önüne alındığında, daha çok gün doğumu ve gün batımı saatlerinde maksimum görülebilmektedir. Çiftleşme mevsiminde (Kasım sonu–Aralık başı) ise gün içinde özellikle öğle-akşam periyodunda da görülebilmektedir. (Ünal, 2003)

Hali hazır Durumu

Yaban keçisi, popülasyonlarına yönelik 3 yıldır devam eden koruma, gözlem ve envanter çalışmaları sonucunda Çizelge 1 ortaya çıkmıştır.

Çizelge 3.1. 2002-2004 Yılları Yaban Keçisi Envanter Sonuçları

Yıllar	Yaz Envanteri (Temmuz- Ağustos)					Kış Envanteri (Kasım-Aralık)				
	Teke	Dişi	Genç Birey (Yavru)	Belirsiz	TOPLAM	Teke	Dişi	Genç Birey (Yavru)	Belirsiz	TOPLAM
2002	4	23	14	1	42	10	32	22	1	65
2003	-	-	-	-	-	17	29	18	2	66
2004	23	59	57	13	152	27	37	58	3	125

SONUÇ ve ÖNERİLER

Yaz ve kış dönemlerinde olmak üzere yılda 2 kez yaban keçisi popülasyonu sürekli gözden geçirilmelidir. Popülasyondaki artma ve azalma, habitatta meydana gelen değişiklikler tespit edilerek sahaya bu yönde müdahaleler yapılmalıdır. Sahanın Yaban Keçisine yönelik Yaban Hayatı Amenajman Planı yapılarak ormancılık faaliyetlerinde bu plana göre hareket edilmesi sağlanmalıdır. Sahadaki popülasyon yeterli seviyeye ulaştığında avlak planı yapılmalı bu plan dâhilinde saha av turizmine açılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Başkaya, Ş., 2000. Dağ Keçisi *Rupicapra rupicapra* L.'nin Doğu Karadeniz Dağlarındaki Yayılışı, Grup Büyüklükleri ve Habitat Kullanımı, Doktora Tezi, K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, 121 s, Trabzon.
- Ünal, Y., 2003. Isparta Havalisinde Yaban Keçisi *Capra Aegagrus* Erxl. Popülasyonu üzerine Gözlemler, Y.Lisans Tezi, SDÜ Fen Bilimleri Enstitüsü , 1 s, Isparta.
- http://www.blueplanetbiomes.org/wild_goat.htm, (18.08.2004)
- <http://www.legambientearcipelagoscano.it/biodiversita/mammiferi/ungulati/schede/capradimontecristo.htm>
- Anonim, 2004. "Animal Info - Greece", <http://www.animalinfo.org/country/greece.htm> (18.08.2004).
- Anonim, 2004. "Capra aegagrus", <http://www.inform.umd.edu/edres/topic/agrenv/ndd/goat> (18.08.2004).
- Anonim, 2004. "Wild Relatives", <http://www.cfhs.ca/Animals&Us/AU2000-2/wild.htm>, (18.08.2004).